

Skulu vit framhaldandi duga fremmandamál í Føroyum?

Týðningurin av at menna millummentanarligar førleikar hevur ongantið verið so stórur sum nú. Tí er tað ein mótsøgn, at øll fremmandamál undantikið enskt eru fyri so stórari afturgongd í skúlunum í Føroyum sum nú, tá mest sjálvsagda leiðin til hesar førleikar gongur ígjøgnum fremmandamálini. Her má vend koma í sum skjótast.

Maria Heradóttir

Fremmandamál eru førleikagevandi

Grundleggjandi spurningurin, hvussu vit útbúgva yngra ættarliðið til størv, sum enn ikki eru til, og til menniskju við førleikum at fóta sær hóast alsamt broytandi tíðir, hevur ført við sær, at skúlamyndugleikar hava flutt fokus frá pensum til førleikamenning. Førleikar til framhaldandi at menna og útbúgva seg, førleikar at tillaga seg, førleikar at samstarva, førleikar sjálvstøðugt at ognar sær vitan og brúka hana í nýggjum samanhøgum. Lyklaorðið eitur nýhugsan. Vit skulu bróta upp úr nýggjum, endurhugsar tað gamla, finna og brúka nýggja vitan í verki. Tað eitur seg, at Føroyar skulu hava fleiri bein at standa á og eiga lut í altjóða kappingini.

Í Føroyum fara vit fulkomiliga av kós í okkara tillagingum til framtíðar avbjóðingar, um grundleggjandi førleikar sum tað at duga fremmandamál mál gleppa okkum av hondum. Tað er ein sannroynd, at fremmandamál eru við til at lata hurðar upp til nýggjar móguleikar, nýggjan íblástur, nýggja fatan og nýtt innlit. At læra mál noyðir okkum at síggja úr øðrum sjónarhornum enn okkara egnu. Á tann hátt hava tey ein avgerandi leiklut í at stimbra júst tað, vit kalla nýhugsan.

Dugir tú eitt fremmandamál, fært tú innlit í eina fremmandamentan, t.v.s. ein øðrvísi hugsanarhátt, onnur virði, fremmandar skipanir og harvið aðrar veruleikar. Tú lærir at síggja við øðrum eygum og at skilja aðrar mentanir innanífrá. Hetta gevur stórar móguleikar fyri at mennast sum menniskja, sum føroyingur og sum heimsborgari og kann eisini gerast spírin til nýggjar óendaligar móguleikar, sum bara bíða eftir at verða sæddir.

Tað fremmanda kann eisini varpa ljós á okkara egna. Ofta varnast tú ikki tað sermerkta við tinni

egnu mentan, fyrr enn hon í ljósinum av tí fremmanda gerst sjónlig. Vilja vit branda og selja Føroyar skal nýggj vitan til, sum vit enn kunnu vera blind fyri. Fyrimunirnir við slíkari spegling galda báðar vegir, sum aftur visir á fyrimunir við at læra fremmandamál.

Harumframt er tað at duga fremmandamál eisini ein týðningarmikil førleiki í sjálvum sær sum samskiftismiðil. Tað er eyðsæð, at førleikar í fremmandamálum hava stórar fyrimunir við sær í altjóða høpi - ikki minst í nútíðar alheimsgjörda samfelagnum, sum vit eru partur av. Einkin er heldur sum at samskipta beinleiðis á móðurmálinum hjá tí hinumegin borðið, sum greitt gevur fyrimunir fram um onnur.

Enskt sum alheimsmál

Enska málið hevur vunnið sær tign sum altjóða samskiftismál. Vit kunnu tí av røttum spyrja, um tað ikki er nóg mikið við einum fremmandamáli, sum røkkur so langt, sum enskt ger. Jú, enskt er eitt sera týðningarmikið mál at duga í dag, og við tí kemur tú eisini langt. Tó kann enskt sum samskiftismiðil ongantið gerast betur enn samskifti á móðurmálinum, tá tað er móguligt. Tú fert tí altíð at eiga fyrimunin fram um onnur, um tú dugir málið. Eitt mark er sjálvsagt fyri, hvussu nóg mál vit kunnu leggja okkum eftir at læra, og enskt er í stóran mun málið, sum vit kunnu detta afturá, tá annað ikki ber til. Tað er tí einki minni enn eitt bragd at eiga eitt felags alheimsmál, sum alsamt fleiri duga.

Hinvegin er tað júst tað plássið, sum enskt hevur fingið millum øll heimsins mál, sum ger, at vit fáa meir og meir tørva á eini mótvekt eisini. Enskt hevur lagt seg sum eitt filter, sum vit hyggja ígjøgnum og spegla okkum í. Vit halda, at soleiðis sær verðin út, og soleiðis síggja vit út í mun til útheimin, men veruleikin er nóg fjølbroyttari enn so. Tað kann hugsast, at serliga smátjóðir sum okkara við egnum máli eru mest útsettar fyri hesum, tí okkara egna mál ikki fyllir lika nóg í almenna rúminum sum t.d. onnur heimsmál gera í sínum heimlandi. Hetta er enn ein orsök til at læra onnur fremmandamál enn bara enskt.

Bókmentir hava týðning

Bókmentir, sum fremmandamálundirvísingin vanliga eisini fevnir um, snúgva seg um menniskjalívið og viðgera evni, sum koma okkum við sum menniskju. Tær eru við til at menna okkum og at flyta mørk á ein hátt, sum bara bókmentir kunnu. Gamaní kunnu vit lesa nógvar týddar bókmentir á føroyskum og enskum, men tað slepst ongantið uttanum, at nakað dettur burtur í týðingini, sum ikki kann verða endurgivið á øðrum málum.

Fremmandamál í framtíðini

Í Føroyum skulu vit finna fyrimunirnar í at vera ein lítill tjóð og tilvitað gera teir til okkara styrki. Vit eru í tí hepnu støðu, at vit dagliga verða mint á, at vit ikki hava nóg mikið við okkum sjálvum. Í tí liggur ein ásannan, at vit sjálvsagt eisini skulu duga fleiri mál í framtíðini.

Tó nýtist okkum ikki øllum at duga tey somu og líka nóg mál. Tey við evnum og áhuga eiga at hava móguleikan at læra enn eitt fremmandamál eftir enskt í fólkaskúlanum. Upplagda valið er týskt, sum vit longu eiga førleikan til. Týskt er eitt sera hent mál fyri júst føroyingar at læra, tí tað hevur sama málsliga uppruna sum føroyskt og stuðlar tí væl okkara móðurmáli. Samstundis víkir tað so mikið grundleggjandi frá enskum, at tú við báðum málunum ognar tær eina breiðari málsliga fatan.

Í okkara heimsparti er týskt harumframt mest útbreidda móðurmálið eftir russiskt. Og við brexit kann hugsast, at onnur mál fara at traðka meir fram sum samskiftismál í Evropa í framtíðini.

Her heima er eisini nóg frammi um, at ferðavinnan skal mennast. Flestu ferðafólkini í Føroyum eru týsktmælt, men onnur mál eru eisini væl umboðað. Skal ferðavinnan veruliga gerast eitt eykað bein at standa á, er ilt at ímynda sær eina støðu, har vit í framtíðini fara at innflyta útlenska arbeiðsmegi at tosa málini fyri okkum, sum vit við verandi gongd ikki longur fara at duga.

Fortreyt fyri góðum málkunnleika

Týskt er harumframt ein góð barlast fyri næmingar, sum ynskja at velja fremmandamál á miðnámi. Royndir vísa, at næmingar ofta ikki hava nóg góðan málsligan førning við sær, um ikki tey eisini hava havt týskt í fólkaskúlanum. Hetta sæst aftur í fráfallinum í

fremmandamálslerugreinum á miðnámi, sum er sera óheppið fyri teir næmingar, sum á hálvari leið í skúlagongdini varnast, at tey hava valt skeivt.

Eisini vísa royndir, at næmingar, sum hava neyðuga málsliga førningin við sær, klára seg betur í øllum fremmandamálum á miðnámi. Týskt í fólkaskúlanum er sostatt við til at lyfta stigið í fremmandamálunum sum heild á miðnámi, sum eisini er neyðugt, um næmingarnir skulu fóta sær so mikið, at teir megna at brúka eitt byrjanarmál sjálvstøðugt eftir lokið miðnám.

Framtíðar útlit fyri fremmandamálum

Støðan hjá fremmandamálunum undantikið enskum er so kritisk sum ongantið áður. Samanumtikið er undirtøkan metlág í týskum og fronskum, tó nakað frægari í sponskum. Øll trý málini hava verið fyri støðugari afturgongd seinastu árin, men nú er botnurin rokkin fyri tvey teirra og við verandi gongd er spurningurin, um ella hvussu leingi hesi fremmandamálini enn verða at síggja á tímatalvuni.

Hóast stóra afturgongd er ein orsök eisini, at flestu næmingar nú velja spanskt fram um bæði franskt og týskt. Hvi ójavnin er so stórur, er ein áhugaverdur spurningur. Ikki tí, einki mál er í sjálvum sær meira ella minni vert enn eitt annað. Øll eru tey týðandi heimsmál, og tí átti myndin helst at sæð nakað øðrvísi út. Hugsar vit um málførleikan í Føroyum sum heild, átti myndin eisini at sæð nakað øðrvísi út.

At týskt framhaldsmál á mið-

Mest útbreiddu móðurmál í Evropa:

- Týskt: 95 mill
- Franskt: 65 mill
- Enskt: 60 mill
- Spanskt: 45 mill

Mest útbreiddu móðurmál í heiminum:

- 2. plássi: spanskt
- 3. plássi: enskt
- 11. plássi: týskt
- 18. plássi: franskt

Búskaparliga sterkastu londini í heiminum:

- 1. plássi: USA
- 4. plássi: Týskland
- 5. plássi: Stóra Bretland
- 6. plássi: Frakland
- (Einki spanskttalandi land millum 10 tey sterkastu)

Afturgongd í fremmandamálum í Hoydølum:

2012-2013 franskt: 101 næmingar
2016-2017 franskt: 58 næmingar

2012-2013 spanskt: 335 næmingar
2016-2017 spanskt: 201 næmingar

2012-2017 týskt: 219 næmingar
2016-2017 týskt: 72 næmingar

2012-2013 íalt: 543 næmingar á skúlanum
2016-2017 íalt: 654 næmingar á skúlanum

2017-2018 Afturgongdin heldur fram. Ivasamt um komandi árgangur fær franskt og týskt.

Les meir undir kunning á www.snar.fo/folkaskuli/tyskt

námi røkkur einum hægri B og A stigi, enn bæði franskt og spanskt kunnu sum byrjanarmál eina, tykist heldur ongan ávirkan at hava á næmingavalini.

Bygnaðarligar broytingar

Tað gongur greitt fram, at við verandi skúlaskipan eru fremmandamálini hvørki fuglur ella fiskur. Tí er mest átrokandi og grundleggjandi spurningurin av øllum: Skulu vit framhaldandi duga fremmandamál í Føroyum? Omanfyri er víst á, at fremmandamálini hava síni eginvirði - og meir enn tað.

Vilja vit fremmandamál, skulu eisini neyðugu karmarnar til. Sum nú er, eru tað tey 13 – 16 ára gomlu, sum gera av, hvørji mál føroyingar skulu duga í framtíðini. Tað er hvørki nøktandi fyri næmingar ella landið sum heild. Vit mugu viðurkenna, at neyðugt er at læra enn eitt fremmandamál í fólkskúlanum eftir enskt, um fremmandamál á miðnámi skulu røkka nøktandi stigi. Alt talar fyri at halda fast í týskt, sum aftur má gerast krav fyri at koma inn á í øllum førum hugbreytina á miðnámi. Harumframt tørvar næmingunum kunning um fremmandamálini og møguliga vegleiðing, tá teir søkja inn á miðnám.

Samstundis, sum týskt aftur má verða upptøkukrav til hugbreyt, átti týskt sum byrjanarmál at verið avtikið á miðnámi, tí tað ger meir skaða enn gagn sum valmøguleiki á pappírinum. Hetta hevur fleiri óhepnar avleiðingar við sær fyri næmingarnar. Harumframt stuðlar týskt byrjanarmál ikki tankanum, at næmingarnir skulu ognar sær neyðuga málsliga førningin, áðrenn teir koma á miðnám. Kanska lærugreinin týskt á miðnámi skuldi fingið eina «gularót» fyri at vera einasta framhaldsmál av teimum trimum fremmandamálunum á miðnámi (umframt enskt).

Ein loysn má finnast fyri lærugreinina danskt, sum ikki hoyrir heima í flokki við fremmandamálum. Danskt tekur í verandi skipan frá fremmandamálunum, hóast tað ikki er eitt fremmandamál hjá okkum. Óneyðugt er at krevja enskt A stig yvirhøvur, tí B stig er nøktandi til flestu framhaldsútbúgvingar og gevur meir enn neyðuga førleikan at fóta sær sjálvstøðugt í enskum.

Útlendingar hava mangan havt á orði, hvussu væl føroyingar duga mál. Lat okkum varðveita hetta føroyska sereyðkennið og leggja okkum eftir at fáa enn meir burtur úr hesum førleika í framtíðini.

“At læra mál noyðir okkum at síggja úr øðrum sjónarhornum enn okkara egnu. Á tann hátt spæla tey ein avgerandi leiklut í at stimbra júst tað, vit kalla nýhugsan.”

“Tað fremmanda kann eisini varpa ljós á okkara egna. Ofta varnast tú ikki tað sermerkta við tíni egnu mentan, fyrr enn hon í ljósinum av tí fremmanda gerst sjónlig. Vilja vit branda og selja Føroyar skal nýggj vitan til, sum vit enn kunnu vera blind fyri.”

“Í Føroyum skulu vit finna fyrimunirnar í at vera ein lítil tjóð og tilvitað gera teir til okkara styrki. Vit eru í tí hepnu støðu, at vit dagliga verða mint á, at vit ikki hava nóg mikið við okkum sjálvum. Í tí liggur ein ásannan, at vit sjálvsagt eisini skulu duga fleiri mál í framtíðini.”

“Skal ferðavinnan veruliga gerast eitt eyka bein at standa á, er ilt at ímynda sær eina støðu, har vit í framtíðini fara at innflyta útlendska arbeiðsmegi at tosa málini fyri okkum, sum vit við verandi gongd ikki longur fara at duga.”

“Sum nú er, eru tað tey 13 – 16 ára gomlu, sum gera av, hvørji mál føroyingar skulu duga í framtíðini. Tað er hvørki nøktandi fyri næmingar ella landið sum heild.”